

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292. Ефективна економіка. 2024. № 8.

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2024.8.38>

УДК: 303.4:631.143

*О. В. Демченко,
к. е. н., докторант кафедри торговельного підприємництва,
товарознавства та управління бізнесом,
Одеський національний технологічний університет
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0796-7164>*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ОЦІНЮВАННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЛЮДСЬКОГО КАПІТАЛУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

*O. Demchenko,
PhD in Economics, Doctoral candidate of the Department of Trade
Entrepreneurship, Merchandising and Business Management,
Odesa National University of Technology*

THEORETICAL FOUNDATIONS FOR ASSESSING THE SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF HUMAN CAPITAL IN RURAL AREAS OF UKRAINE

В статті досліджено наявні теоретичні аспекти оцінювання розвитку людського капіталу та визначено необхідність систематизації існуючих підходів до оцінювання рівня розвитку людського капіталу, що є важливим для визначення стратегічних та пріоритетних напрямків розвитку держави і забезпечення її конкурентних позицій на глобальному рівні. Виявлено, що проаналізовані підходи дають лише загальну оцінку рівня розвитку людського капіталу не враховуючи специфіки міських і сільських територій. В

дослідженні запропоновано методiku комплексного оцінювання розвитку людського капіталу сільських територій України як впорядковану послідовність взаємопов'язаних методичних етапів. Перший етап передбачає визначення структурних складових сталого розвитку людського капіталу сільських територій України (відтворювальна, соціальна, економічна та екологічна). На другому етапі відбувається формування системи індикаторів та їх позначень у межах структурних складових сталого розвитку людського капіталу сільських територій. Третій етап полягає в розрахунку вагових коефіцієнтів індикаторів за ступенем їх впливу на оціночний показник у межах структурних складових. Четвертий етап передбачає стандартизацію індикаторів у межах структурних складових розвитку людського капіталу сільських територій. На наступному етапі відбувається встановлення інтервалів та критичних значень рівнів сталого розвитку для індексів структурних складових та інтегрального показника. Шостий етап передбачає розрахунок та інтерпретацію числових значень індексів структурних складових розвитку людського капіталу. Заключний етап полягає у розрахунку та інтерпретації інтегрального показника розвитку людського капіталу сільських територій України з визначенням вагових коефіцієнтів індексів структурних складових за їх впливом на Індекс людського розвитку України. Використання запропонованої методики дозволяє всебічно оцінити розвиток людського капіталу, оскільки вона враховує чотири основні його складові: відтворювальну, соціальну, економічну та екологічну.

The article examines existing theoretical aspects of assessing the development of human capital and identifies the need to systematize existing approaches to assessing the level of human capital development. This is crucial for determining the strategic and priority directions of state development and ensuring its competitive position at the global level. It was found that the analyzed approaches provide only a general assessment of the level of human capital development without considering the specificities of urban and rural areas. The study proposes a methodology for

comprehensive assessment of human capital development in the rural areas of Ukraine as an ordered sequence of interrelated methodological stages. The first stage involves identifying the structural components of sustainable human capital development in the rural areas of Ukraine (reproductive, social, economic, and ecological). The second stage involves forming a system of indicators and their designations within the structural components of sustainable human capital development in rural areas. The third stage involves calculating the weight coefficients of the indicators according to their impact on the evaluation indicator within the structural components. The fourth stage involves standardizing indicators within the structural components of human capital development in rural areas. The next stage involves establishing intervals and critical values of sustainable development levels for the indices of structural components and the integrated indicator. The sixth stage involves calculating and interpreting the numerical values of the indices of structural components of human capital development. The final stage involves calculating and interpreting the integrated indicator of human capital development in the rural areas of Ukraine, determining the weight coefficients of the indices of structural components according to their impact on the Human Development Index of Ukraine. The proposed methodology allows for a comprehensive assessment of human capital development, as it considers its four main components: reproductive, social, economic, and ecological.

Ключові слова: людський капітал, розвиток людського капіталу, відтворювальна складова людського капіталу, соціальна складова людського капіталу, економічна складова людського капіталу, екологічна складова людського капіталу.

Keywords: human capital, human capital development, reproductive component of human capital, social component of human capital, economic component of human capital, ecological component of human capital.

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Історично склалось,

що розвиток суспільства спрямовувався на задоволення зростаючих соціальних потреб, посилення інновацій у господарській діяльності, виробництво з акцентом на екологічну безпеку та енергоефективність, а також на впровадження наукоємних технологій та підвищення вимог до трудових ресурсів. Ці зміни спонукають дослідників вивчати питання людського капіталу, його сутність, джерела формування, можливості відтворення, ефективного використання та механізмів державного управління в сферах, що сприяють розвитку людського капіталу. Серед багатьох методологічних підходів до оцінювання людського капіталу особливо виділяється концепція, яка базується на світових рейтингах, що використовують специфічні показники для оцінки розвитку освіти, охорони здоров'я, стану навколишнього середовища та інших факторів, які прямо вказують на розвиненість сфер формування людського розвитку. Подальший розвиток концепцій оцінювання людського капіталу передбачає дослідження необхідних компонентів, які впливають на його рівень, та розробку відповідних показників, що відображають як економічні, так і неекономічні переваги.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням теоретико-методологічних засад оцінювання розвитку людського капіталу присвячено велику кількість праць. Різноманітність підходів та методів оцінки розвитку людського капіталу, що представлено в роботах Брюховецької Н.Ю. та Іваненко Л.В. [1], Ночка М.П. [2], Бобух І.М. [3] Притуляк Н.М. [4], Гарпан І., Драгічі А. [6] та ін., вимагає систематизації наукових викладок.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Дослідження сучасних наукових розробок показало, що не існує загально прийнятої методики оцінювання розвитку людського капіталу. Отже метою статті є систематизація існуючих підходів до оцінювання розвитку людського капіталу та розробка теоретико-методичного забезпечення оцінювання розвитку людського капіталу в розрізі сільських територій України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчення теоретичних аспектів людського капіталу викликало значну зацікавленість науковців в періоди трансформаційних змін, які охоплюють не лише економічну сферу, а й соціальну. У суспільстві існує потреба в оцінюванні рівня розвитку людського капіталу для визначення стратегічних та пріоритетних напрямків розвитку держави, а також для зайняття конкурентних позицій на міжнародній арені.

Науковці Брюховецька Н.Ю. та Іваненко Л.В. в своїй роботі пропонують вартісний (система КРІ, очікувані доходи, економічна додана вартість) та витратний (витрати на персонал, первинні і відновлювані витрати на персонал, попередні інвестиції) підходи до оцінювання людського капіталу [1]. Систематизувавши роботи західних дослідників та аналітичні матеріали міжнародних економічних організацій, Ночка М.П. пропонує класифікацію методичних підходів до оцінки людського капіталу (табл. 1).

Таблиця 1. Підходи до оцінки людського капіталу

Підхід	Опис
Прямі підходи	Дають змогу розраховувати показник запасу людського капіталу
Підхід, заснований на витратах (вартісний підхід) The cost-based approach	Вартість запасу людського капіталу обчислюється як амортизована вартість потоку минулих інвестицій, включаючи інвестиції, що надходять від особи, сім'ї, роботодавців та урядів країн
Підхід, що базується на доходах протягом усього життя (дохідний підхід) The lifetime income-based approach	Вимірює людський капітал шляхом підсумовування дисконтованих значень усіх майбутніх потоків доходу, які всі особи в популяції очікують заробляти протягом усього життя
Інтегрований підхід Integrated Approach	Комбінований підхід, на основі доходу (підхід В. Фарра) у поєднанні з витратами (підхід Е. Енгеля)
Підхід, заснований на показниках (освітній підхід) The indicators-based approach, education-based approach	Оцінює людський капітал на основі показників результатів освітньої діяльності (наприклад, рівень охоплення шкільною освітою, грамотність дорослого населення і середня тривалість навчання)
Непрямі підходи Indirect approaches	Оцінюють людський капітал залишковим способом
Індекс людського капіталу Human Capital Index	Рівень освіти в країні, професійної підготовки, працевлаштування і зайнятості, тривалості життя

Джерело: [2]

Авторський підхід в обґрунтуванні економічної оцінки людського капіталу представлено в дослідженні Бобух І.М. яка пропонує визначати її як сукупність нагромаджених властивостей людини, що формують її здатність продукувати нову вартість та отримувати дохід, на основі комплексного підходу, що поєднує в собі переваги дохідного й індексного методів і відображає як обсяги валового внутрішнього продукту, виробленого за рахунок людського фактора, так і параметри людського розвитку в Україні (демографічні, інформаційні, освітні та наукові) порівняно з країнами світу [3].

Вчені Носач Л.Л. та Кузнєцова Ю.В. вважають, оцінку рівня розвитку людського капіталу необхідно проводити на основі індексу людського розвитку [5]. Вчені відмічають, що значущість вимірювання індексу людського розвитку полягає в необхідності встановлення масштабів досягнення країни щодо стану здоров'я, отримання освіти і фактичного доходу її громадян, даючи можливість більш точно визначити рівень розвитку держави залежно від соціально-економічних показників якості життя та економічної стабільності.

Попри різноманіття методичних підходів до вимірювання та оцінки рівня розвитку людського капіталу, один із них отримав всезагальне визнання, це Глобальний Індекс Людського Капіталу Всесвітнього економічного форуму (м. Давос) (Global Human Capital Index (GHCI). Всесвітній економічний форум є міжнародною організацією державно-приватного співробітництва. Форум залучає провідних політичних, ділових, культурних та інших лідерів суспільства до формування глобальних, регіональних і галузевих програм. Індекс людського капіталу ВЕФ формує рейтинги країн, що дозволяє ефективно їх порівнювати за регіонами та групами доходів. Методологія, що лежить в основі рейтингу, призначена служити основою для аналізу часових рядів, що дає змогу країнам відстежувати прогрес щодо їх власних показників, а також показників інших [7]. При побудові ІЛК ВЕФ, враховується наявність кількох відмінних аспектів поняття людського капіталу (рис. 1):

Рис.1. Елементи людського капіталу

Джерело: [7]

по-перше, ІЛК ВЕФ розглядає відповідні навички як динамічний актив, який люди мають і розвивають з часом, а не як вроджений талант, який є постійним. Це означає, що людський капітал у формі відповідних навичок, імовірно, принесе більший прибуток, якщо в нього оптимально інвестувати, починаючи з раннього віку, і може також зазнати знецінення, якщо його не підтримувати в актуальному стані та постійно розвивати;

по-друге, розуміння людського капіталу ґрунтуються на уявленні про те, що це не через «дешеву робочу силу», ані через залучення вузького кола «найкращих і найрозумніших» і перемогу у «війні» для талантів» країни повинні оптимізувати свій довгостроковий потенціал людського капіталу, а шляхом створення глибоких, різноманітних і стійких резервів талантів та екосистем навичок у своїх економіках, які дозволяють якомога більшій кількості людей брати участь у високоякісних, кваліфікованих роботах;

по-третє, людська продуктивність та креативність, орієнтоване на людину бачення майбутнього праці, яке визнає знання, таланти та навички людей ключовими рушійними силами процвітаючої та інклюзивної економіки. Навіть якщо в довгостроковій перспективі технологічні та

соціальні зміни призведуть до появи світу, в якому робота та заробіток не будуть так тісно пов'язані, як у минулому, через такі інструменти, як базовий дохід, який забезпечить якомога більшу кількість людей, незалежно від віку, статі чи походження, з ноу-хау, навичками та можливістю зробити внесок і процвітати в такій технологічно орієнтованій на людину економіці.

Наразі в Україні на офіційному рівні відсутній як національний підхід (методологія) вимірювання й оцінки рівня розвитку людського капіталу, так і систематизований збір та оприлюднення відповідної статистичної інформації [8]. В практичній площині, при проведенні оцінки рівня розвитку людського капіталу, можна використовувати відповідні аналітичні огляди міжнародних організацій в яких містяться звіти в розрізі окремих країн, в тому числі по Україні – Всесвітнього економічного форуму.

Однак, виходячи із мети поточного дослідження, суттєвим недоліком розглянутих підходів є те, що вони дають лише загальну оцінку рівня розвитку людського капіталу без її диференціювання в розрізі міських і сільських територій. У зв'язку із зазначеним в дослідженні пропонується процес комплексного оцінювання розвитку людського капіталу сільських територій України як впорядковану послідовність взаємопов'язаних методичних етапів (рис. 2).

На першому етапі необхідно визначити структурні складові розвитку людського капіталу сільських територій України. Розглядаючи людський капітал як процес, слід розуміти, що концептуально традиційна декомпозиція сталого розвитку за соціальною, економічною та екологічною складовими у випадку формування людського капіталу потребує логічного і необхідного доповнення демографічною складовою, або ж складовою відтворення, чи відтворювальною складовою. Очевидно, що ключовою властивістю і фактором розвитку людського капіталу є його відтворення. При чому розширене відтворення слід вважати стимулятором людського капіталу, а звужене – його дестимулятором.

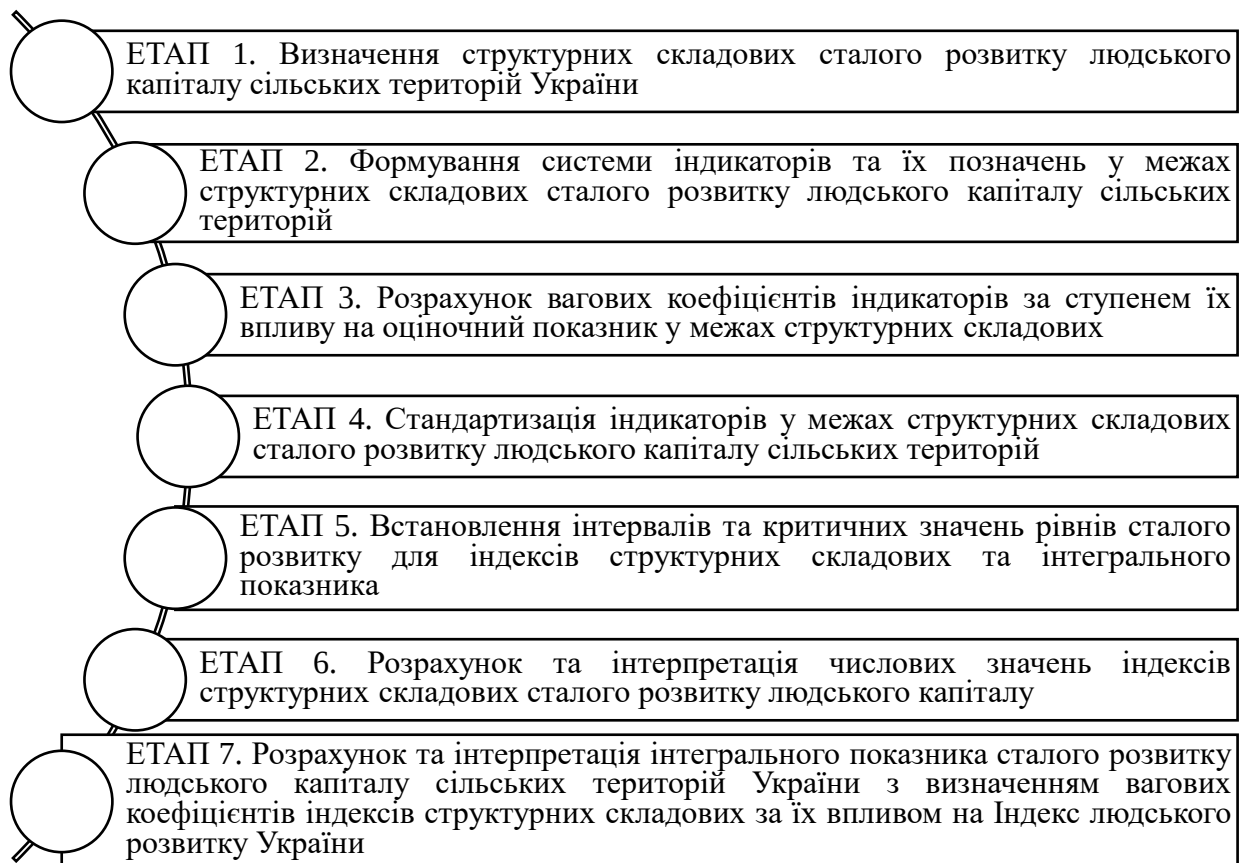

Рис. 2. Послідовність етапів комплексного оцінювання рівня сталого розвитку людського капіталу сільських територій України*

Джерело: розроблено автором

На виконання другого етапу комплексного оцінювання (рис. 2), у межах структурних складових розвитку людського капіталу сільських територій України (слід виокремити систему індикаторів, присвоїти їм позначення та визначити характери впливу на рівень сталого розвитку людського капіталу.

На виконання другого етапу комплексного оцінювання (рис. 2), у межах структурних складових розвитку людського капіталу сільських територій України (слід виокремити систему індикаторів, присвоїти їм позначення та визначити характери впливу на рівень сталого розвитку людського капіталу.

Система індикаторів відтворювальної складової сталого розвитку людського капіталу сільських територій України містить 7 показників: природний приріст сільського населення на 10000 осіб, піграційний приріст сільського населення на 10000 осіб, кількість живонароджених на 1000 осіб, кількість померлих на 1000 осіб, сумарний коефіцієнт народжуваності,

чисельність жінок фертильного віку, осіб, співвідношення жінок і чоловіків у сільському населенні (на 1000 чоловік припадає жінок). Оціночний показник для індикаторів відтворювальної складової - середня очікувана тривалість життя при народженні у сільській місцевості обох статей, років.

Система індикаторів соціальної складової сталого розвитку людського капіталу сільських територій України містить 10 показників: частка сільських домогосподарств, у яких хто-небудь із членів потребував медичної допомоги, придбання ліків та медичного приладдя і не змогли її отримати, %, частка сільського населення з базовою та вищою освітою віком від 6 років, %, частка сільського населення, чії середньодушові еквівалентні сукупні витрати є нижчими за фактичний (роз-рахунковий) прожитковий мінімум, %, частка витрат на харчування в структурі сукупних витрат сільських домогосподарств, %, відсоток від норми споживання м'яса і м'ясопродуктів, %, відсоток від норми споживання молока та молочних продуктів, %, відсоток від норми споживання фруктів, ягід, горіхів, винограду, кавунів, динь, %, рівень безробіття сільського населення у віці 15-70 років, %, частка сільського населення, яке має доступ до централізованого водопостачання та власних джерел води, %, частка сільського населення, яке має доступ до каналізації, %. Оціночний показник для індикаторів соціальної складової - рівень зайнятості сільського населення у віці 15-70 років, %.

Система індикаторів економічної складової сталого розвитку людського капіталу сільських територій України містить 11 показників: продукція сільського господарства у постійних цінах 2016 року на одного жителя, тис. грн., виробництво продукції сільського господарства, дол. на 1 зайнятого, коефіцієнт віддачі основних засобів, продукція сільського господарства на 1 дол. основних засобів, дол., грошові витрати на 1 сільське домогосподарство, грн., грошові доходи на 1 сільське домогосподарство, грн., середня схильність до заощадження сільського домогосподарства, гранична схильність до заощадження сільського домогосподарства, обсяг інвестицій у сільське господарство України, дол. на 100 га

сільськогосподарських угідь, частка зайнятих працівників у суб'єктів середнього та малого підприємництва в сільському господарстві, мисливстві та наданні пов'язаних із ними послуг, у % до загальної кількості зайнятих, рівень зайнятості у секторі поза сільським господарством, лісівництвом та рибництвом, % сільського населення, кількість сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, одиниць. Оціночний показник для індикаторів економічної складової - продукція сільського господарства разом, млн. грн.

Система індикаторів екологічної складової сталого розвитку людського капіталу сільських територій України містить 8 показників: . поголів'я великої рогатої худоби в усіх категоріях господарств, голів на 100 га сільськогосподарських угідь, внесення органічних добрив на одиницю площі сільськогосподарських угідь, кг на 1 га., частка площ, оброблених органічними добривами, до загальної площі сільськогосподарських угідь, %, внесення мінеральних добрив на одиницю площі сільськогосподарських угідь, кг на 1 га., частка площ, оброблених мінеральними добривами, до загальної площі сільськогосподарських угідь, %, відсоток від нормативу внесення мінеральних добрив під посіви зернових і зернобобових, %, відсоток від нормативу внесення мінеральних добрив під посіви кукурудзи на зерно, %, площа сільськогосподарських угідь під органічним виробництвом, га Оціночний показник для індикаторів екологічної складової - середня умовна урожайність основних сільськогосподарських культур, грн. на 1 га.

Реалізація третього етапу комплексного оцінювання (рис. 2) полягає у розрахунку вагових коефіцієнтів визначених індикаторів кожної з 4 структурних складових розвитку людського капіталу за ступенем їх впливу на відповідний оціночний показник. Ступінь впливу одного показника на інший визначається за допомогою статистичного коефіцієнта кореляції Пірсона.

Четвертий етап комплексного оцінювання (рис. 2) передбачає стандартизацію індикаторів у межах структурних складових сталого розвитку людського капіталу сільських територій України за формулами 1 та 2. Результати стандартизації індикаторів структурних складових сталого

розвитку людського капіталу сільських територій України представлено в табл. 2.

Таблиця 2. Результати стандартизації індикаторів структурних складових сталого розвитку людського капіталу сільських територій України

Позначення	Рік									
	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021
<i>Стандартизовані значення індикаторів відтворювальної складової:</i>										
1- S_{NI}	1	0,951	0,873	0,756	0,735	0,649	0,516	0,456	0,315	0
2- S_{MG}	0,417	0,316	0,573	0,831	1	0,785	0,270	0	0,251	0,342
3- S_{NLB}	1	0,936	0,915	0,723	0,617	0,426	0,277	0,128	0,128	0
4- S_{ND}	0,800	0,800	0,640	0,680	0,840	0,960	0,880	1	0,640	0
5- S_{NFR}	1	0,926	0,929	0,728	0,610	0,403	0,240	0,091	0,116	0
6- S_{WCA}	1	0,192	0,330	0,458	0,395	0,324	0,238	0,154	0,073	0
7- S_{RWM}	1	0,846	0,769	0,692	0,615	0,462	0,346	0,231	0,115	0
<i>Стандартизовані значення індикаторів соціальної складової:</i>										
1- S_{SMC}	1	0,684	0,658	0,076	0,487	0	0,525	0,234	0,582	0,310
2- S_{PHE}	0	0,290	0,421	0,790	0,632	0,448	0,289	0,684	0,684	1
3- S_{PEL}	0	0,163	0,372	0,523	0,791	0,837	1	1	0,965	0,977
4- S_{SFE}	0,333	0,361	0,125	0	0,458	0,764	0,764	0,806	0,625	1
5- S_{NCM}	0,429	0,286	0,429	0	0,286	0,286	0,429	0,857	1	1
6- S_{NCD}	1	1	0,952	0,857	0,952	0,571	0,524	0,381	0,333	0
7- S_{NCF}	1	1	0,429	0	0,429	0,286	0,714	0,857	0,857	1
8- S_{UR}	0,971	1	0,353	0,382	0,294	0,235	0,441	0,588	0,088	0
9- S_{ACW}	0	0,321	0,383	0,630	0,543	0,556	0,679	0,753	1	0,975
<i>Стандартизовані значення індикаторів економічної складової:</i>										
1- S_{PAS}	0	0,120	0,320	0,427	0,456	0,521	0,589	0,790	0,964	1
2- S_{APC}	0	0,308	0,371	0,390	0,567	0,516	0,755	0,815	0,524	1
3- S_{APE}	0,059	0,198	0,139	0,001	0	0,043	0,171	0,187	0,372	1
4- S_{RFA}	0,280	0	0,290	1	0,910	0,860	0,480	0,170	0,120	0,090
5- S_{CEH}	0	0,022	0,064	0,171	0,234	0,396	0,533	0,731	0,756	1
6- S_{CIH}	0	0,027	0,060	0,121	0,189	0,379	0,541	0,731	0,812	1
7- S_{APS}	0,375	0,477	0,410	0	0,151	0,538	0,746	0,745	1	0,782
8- S_{MPS}	0,693	0,653	0,340	0	0,567	0,623	0,626	0,495	1	0,315
9- S_{IAL}	0,986	0,933	0,193	0	0,568	0,991	1	0,881	0,498	0,404
10- S_{EWS}	0	0,302	0,310	0,287	0,395	0,682	0,674	0,705	0,845	1
11- S_{ERO}	0,618	1	0	0,455	0,400	0,309	0,127	0,109	0,655	0,582
12- S_{ASC}	0	0,217	0,475	0,484	0,492	0,631	0,686	1	0,986	0,988
<i>Стандартизовані значення індикаторів екологічної складової:</i>										
1- S_{CAL}	1	0,938	0,625	0,542	0,521	0,438	0,354	0,229	0,125	0
2- S_{AOF}	0,216	0,171	0,308	0,208	0	0,039	0,870	0,777	0,807	1
3- S_{SAO}	0,033	0	0,033	0,033	0,167	0,167	0,667	0,667	1	1
4- S_{AMF}	0	0,088	0,088	0,045	0,241	0,438	0,644	0,640	0,936	1
5- S_{SAM}	0,046	0,339	0,165	0	0,468	0,826	0,651	0,780	0,817	1
6- S_{NCP}	0	0,013	0,139	0,114	0,392	0,557	0,722	0,696	0,975	1
7- S_{NCC}	0	0,259	0,224	0,211	0,447	0,618	0,671	0,645	1	0,987
8- S_{ALO}	0	0,618	0,656	0,706	0,709	0,754	0,801	1	0,971	0,766

Джерело: розраховано автором

$$S_{ij\uparrow} = \frac{x_{ij} - x_{\min}}{x_{\max} - x_{\min}}, \quad (1)$$

де x_{ij} – i -те значення j -го індикатора, яке стандартизується;

$x_{\min}$ та $x_{\max}$ – відповідно мінімум і максимум масиву i -х значень j -го індикатора;

$S_{ij\uparrow}$ – стандартизоване значення x_{ij} , якщо індикатор є стимулятором (його зростання свідчить про підвищення рівня сталого розвитку людського капіталу сільських територій України);

$$S_{ij\downarrow} = \frac{x_{\max} - x_{ij}}{x_{\max} - x_{\min}}, \quad (2)$$

де $S_{ij\downarrow}$ – стандартизоване значення x_{ij} , у випадку, коли індикатор є дестимулятором (його зростання свідчить про зниження рівня сталого розвитку людського капіталу сільських територій України).

П'ятий етап комплексного оцінювання (рис. 2) полягає у встановленні інтервалів та критичних значень рівнів розвитку людського капіталу сільських територій України для індексів структурних складових та інтегрального показника. Для реалізації цього етапу виходимо з того, що як індекси, так і інтегральний показник можуть набувати значень в діапазоні від 0 до 1,0. Тоді, для встановлення ширини інтервалу (h) треба знайти відношення різниці найбільшого ($I_{\max}$) і найменшого ($I_{\min}$) значень індексу (інтегрального показника) до кількості проміжків (n). У випадку 4 проміжків ширина інтервалу складе:

$$h = \frac{I_{\max} - I_{\min}}{n} = \frac{1,0 - 0}{4} = 0,25. \quad (3)$$

Виходячи з формули (3), пропонується використовувати наступні рівні розвитку людського капіталу:

- критичний рівень розвитку людського капіталу (або структурної складової) сільських територій України при $I \in [0; 0,25)$
- низький рівень розвитку людського капіталу (або структурної складової) сільських територій України при $I \in [0,25; 0,50)$

- середній рівень розвитку людського капіталу (або структурної складової) сільських територій України при $I \in [0,50; 0,75]$
- високий рівень розвитку людського капіталу (або структурної складової) сільських територій України при $I \in [0,75; 1,0]$

Реалізація шостого етапу комплексного оцінювання (рис. 2) полягає у розрахунку та інтерпретації числових значень індексів структурних складових сталого розвитку людського капіталу. Проведено розрахунок щорічних значень індексів структурних складових розвитку людського капіталу сільських територій України упродовж 2012-2021рр. (табл.3).

Таблиця 3. Динаміка відтворювальної, соціальної, економічної та екологічної складових сталого розвитку людського капіталу сільських територій України у 2012-2021 рр.

Рік	I_{RHC}	I_{SHC}	I_{ECHC}	I_{EnHC}
2012	0,90368	0,56799	0,11231	0,17549
2013	0,78886	0,59369	0,27112	0,32139
2014	0,73546	0,49665	0,25034	0,28973
2015	0,68727	0,45531	0,26357	0,24247
2016	0,69770	0,57705	0,35326	0,38270
2017	0,63557	0,48123	0,47974	0,49355
2018	0,50562	0,61389	0,56921	0,66402
2019	0,46419	0,69145	0,65754	0,67147
2020	0,31941	0,68578	0,72428	0,81618
2021	0,01277	0,68355	0,89771	0,82479
Зміни (+/-) у 2021 р., порівняно з 2012 р.	-0,89091	+0,11556	+0,78540	+0,64930

Джерело: розраховано автором

На останньому – сьомому – етапі комплексного оцінювання (рис. 2) необхідно здійснити розрахунок та провести інтерпретацію інтегрального показника сталого розвитку людського капіталу сільських територій України з визначенням вагових коефіцієнтів індексів структурних складових за їх впливом на Індекс людського розвитку України. Одже, в дослідженні сформовано остаточне рівняння інтегрального показника розвитку людського капіталу сільських територій України – Integral Indicator of Sustainable Development of Human Capital in Ukrainian Rural Areas ($\hat{I}_{SDHC}$) (рис.3.):

$$\hat{I}_{SDHC} = 0,108I_{RCH} + 0,200I_{CHC} + 0,323I_{EcHC} + 0,369I_{EnHC}. \quad (4)$$

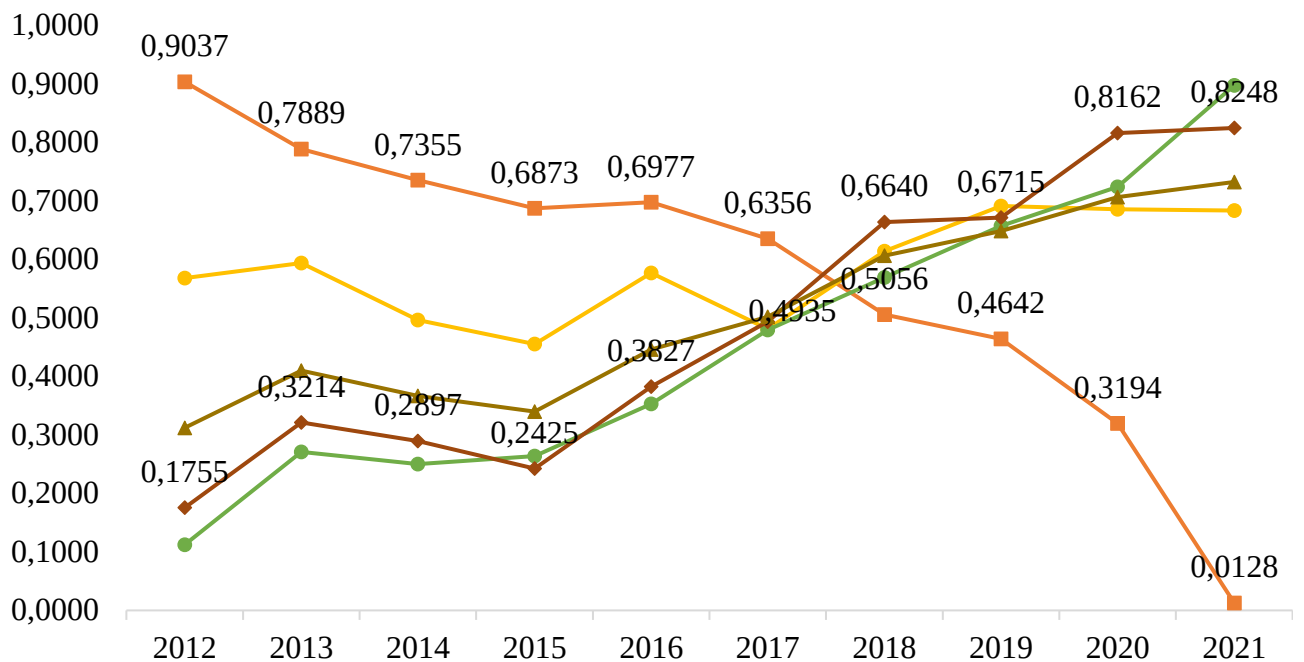

Рисунок 3. Динаміка інтегрального показника розвитку людського капіталу сільських територій України та його структурних складових у 2012-2021 рр.

Джерело: побудовано автором

Отже, впродовж 2012-2021рр. інтегральний показник розвитку людського капіталу сільських територій України демонстрував зростаючу динаміку за рахунок соціальної, економічної та екологічної складових. Відтворювальна складова діяла на пониження інтегрального показника.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.

Отже, оцінювання розвитку людського капіталу це багатогранна сфера дослідження, яка вивчається великою кількістю вітчизняних та закордонних вчених-економістів. Проведене дослідження дозволило систематизувати наявні викладки науковців та розробити методику оцінювання розвитку людського капіталу сільських територій України, в рамках якої пропонується розрахунок інтегрального показника. Використання запропонованого інтегрального показника дозволить всебічно оцінити розвиток людського капіталу, оскільки він охоплює чотири основні його складові:

відтворювальну, соціальну, економічну та екологічну. Запропоновані в дослідженні рівні розвитку людського капіталу дозволять інтепретувати отримані результати: критичний рівень розвитку людського капіталу (або структурної складової) сільських територій України при $I \in [0; 0,25)$; низький рівень розвитку людського капіталу (або структурної складової) сільських територій України при $I \in [0,25; 0,50)$; середній рівень розвитку людського капіталу (або структурної складової) сільських територій України при $I \in [0,50; 0,75)$ та високий рівень розвитку людського капіталу (або структурної складової) сільських територій України при $I \in [0,75; 1,0]$.

В подальших дослідженнях планується дослідити вплив європейської інтеграції на формування та розвиток людського капіталу сільських територій України, що є багатовекторним. Також планується виділити фактори впливу, зокрема, політичні, правові, економічні, культурні та ін. та провести оцінку такого впливу на формування та розвиток людського капіталу сільських територій України.

Література

1. Брюховецька Н.Ю., Іваненко Л.В. Оцінювання людського капіталу та доданої вартості підприємств: теорія та практика: монографія / НАН Украї-ни, Ін-т економіки пром-сті. Київ, 2020. 184 с.
2. Ночка М.П. Підходи до оцінки людського капіталу. *Вісник Сумського національного аграрного університету*. 2021. Випуск 1(87). Серія «Економіка і менеджмент». С. 51-57. URL: <https://doi.org/10.32845/bsnau.2021.1.8> (дата звернення: 2.07.2024р.)
3. Бобух І.М. Економічна оцінка людського потенціалу України як еле-менту національного багатства. *Демографія та соціальна економіка*. 2009. № 2. С. 102-113.
4. Притуляк Н.М. Оцінка рівня розвитку національного людського капі-талу в Україні. *Економіка України*. 2017. № 11(672). С. 85-100.

5. Носач Л.Л., Кузнєцова Ю.В. Оцінка рівня розвитку людського капіталу на основі індексу людського розвитку. *«Молодий вчений»*. 2021. № 12 (100). С. 278-282. URL: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-12-100-56> (дата звернення: 2.07.2024р.)
6. Harpan I., Draghici A. Debate on the multilevel model of the human capital measurement. *Procedia. Social and Behavioral Sciences*. 2014. № 124. P. 170-177.
7. The Global Human Capital Report 2015 - In collaboration with Mercer. Geneva: World Economic Forum, 2015. URL: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Human_Capital_Report_2015.pdf (дата звернення: 2.07.2024р.)
8. Лисак В.Ю., Семендяк В.М. Розвиток людського капіталу: суть, проблеми та перспективи. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2018. Випуск 21. С. 548-552.

References

1. Bryukhovetska, N.Yu. and Ivanenko, L.V., (2020), *Otsiniuvannia liudskoho kapitalu ta dodanoi vartosti pidpriemstv: teoriia ta praktyka* [Evaluation of human capital and added value of enterprises: theory and practice], NAN Ukrainy, In-t ekonomiky prom-sti. Kyiv, Ukraine.
2. Nochka, M.P., (2021), “*Approaches to the evaluation of human capital*”, Bulletin of Sumy National Agrarian University, series “*Ekonomika i menedzhment*”, vol. 1(87). <https://doi.org/10.32845/bsnau.2021.1.8>
3. Bobukh, I.M., (2009), “*Economic Assessment of Ukraine's Human Potential as a Component of National Wealth*”, *Demohrafiya ta sotsial'na ekonomika*, vol. 2, pp. 102-113.
4. Prytuliak, N.M., (2017), “*Assessment of the Level of Development of National Human Capital in Ukraine*”, *Ekonomika Ukrainy*, vol. 11(672), pp. 85-100.

5. Nosach, L.L. and Kuznetsova, Yu.V. (2021), “*Evaluation of the level of human capital development based on the human development index*”, *Molodyi vchenyi*, vol. 12 (100). <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2021-12-100-56>
6. Harpan, I. and Draghici, A., (2014), “*Debate on the multilevel model of the human capital measurement*”, *Procedia, Social and Behavioral Sciences*, vol. 124, pp. 170-177.
7. World Economic Forum (2015), “The Global Human Capital Report 2015, In collaboration with Mercer”, available at: https://www3.weforum.org/docs/WEF_Human_Capital_Report_2015.pdf (Assesed: 2 July 2024)
8. Lysak, V.Yu. and Semendyak V.M., (2018) “*Development of human capital: essence, problems, and prospects*”, *Hlobal’ni ta natsional’ni problemy ekonomiky*, Vol. 21, pp. 548-552.

Стаття надійшла до редакції 12.08.2024 р.